

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kansalliset tietovarannot ja arkistointi -työryhmä

Mikko Eräkaski, johtaja, Kansallisarkisto
Kuntien digiviikko 5.6.2023

Selvitystyön lähtökohdat

- Kunnat ja hyvinvointialueet tallentavat merkittävän määrän tietoa erilaisiin keskitettyihin tietovarantoihin – merkittävä osa kuntien tiedonhallintaa.
- Tietoaineistojen säilyttämisessä ja tiedonhallinnan prosesseissa on **tarpeetonta päällekkäisyyttä**.
- Yksi keskeinen kehityskohde on tietojen arkistointi, joka voitaisiin hoitaa tehokkaammin keskitettyjen tietovarantojen kautta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä,
 - toimikausi 31.5.2023 saakka
 - tavoitteena on tuottaa selvitys tavoitelluista muutoksista ja niiden vaikutuksista sekä tiekartta jatkotyön pohjaksi

Kansalliset tietovarannot

- Keskitettyjä tietovarantoja useilla eri hallinnonaloilla:
 - Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelu (Koski)
 - Varhaiskasvatuksen tietovaranto Varda
 - Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä (VATI)
 - Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (RYTJ)
 - Ympäristönsuojelun tietojärjestelmä
 - Potilastiedon arkisto (KanTa)
 - Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto (KanTa)

Työn rajaukset

- **Kansallinen tietovaranto:** tietovaranto, joissa kunnalliset ja/tai hyvinvointialueiden viranomaiset toimivat tietoaineistojen osalta vastuuviranomaisina ja joihin nämä viranomaiset ovat velvoitettuja tallentamaan tietoja osana lakisääteisten tehtävien hoitamista.
- Kartoitetaan tietovarantojen tilanne eri hallinnonaloilta.

Työn tausta: Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palvelun laajentaminen

- Keskitettyjen tietovarantojen hyödyntäminen liittyy Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palvelun laajentamiseen koko julkiselle hallinnolle.
- Kansallisarkiston tavoitteena on avata sähköisen arkistoinnin palvelun koko julkisen hallinnon hyödynnettäväksi (nyt vain valtionhallinnolle)
 - Vastuu arkistointivaiheessa olevan tietoaineiston säilymisestä ja tietopalvelusta siirtyy Kansallisarkistolle.
- Tavoitteena, että kansallisissa keskitetyissä tietovaranoissa olevat arkistoitavat tietoaineistot voidaan siirtää suoraan Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palveluun.
 - Kuntien ei tarvitse vastata aineistojen siirrosta, mahdollisuus tarkastella myös tietoaineistojen säilyttämistä ja säilytysaikoja kunnissa.

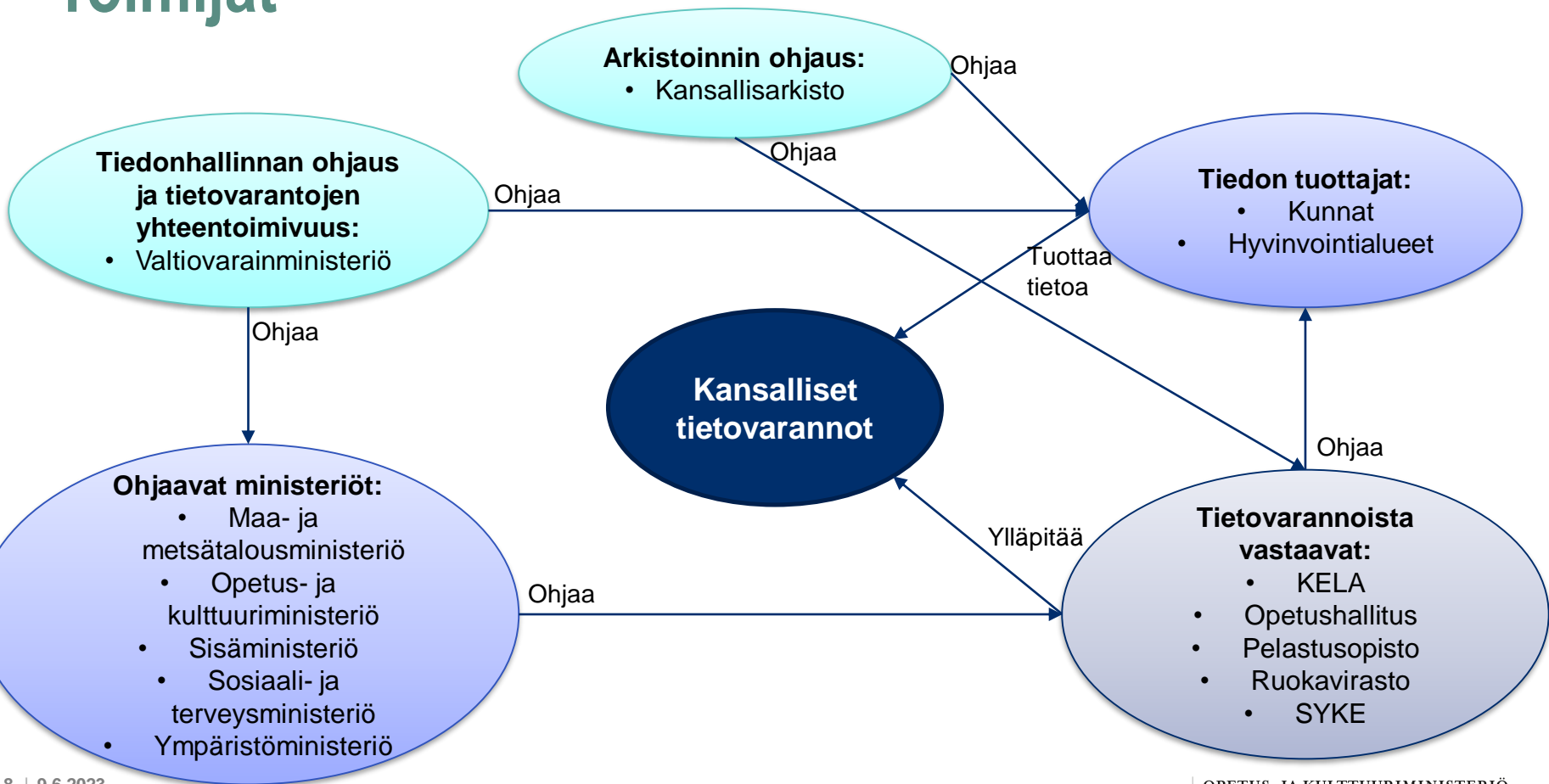
Nykytilan haasteita

- **Yhteisen koordinaation puute:** Keskitettyjä tietovarantoja on kehitetty eri hallinnonaloilla erilaisista lähtökohdista, toteutustavat ja sääntely eroavat merkittävästi toisistaan.
- **Päällekkäinen säilyttäminen:** Kuntien on tallennettava tietoja samanaikaisesti sekä kansallisiin tietovarantoihin, että kunnan omiin järjestelmiin.
- **Pitkät ja eri tavoin määritellyt säilytysajat:** tiedoilla voi olla eri säilytysaika keskitetyssä tietovarannossa ja kunnassa. Säilytysajat voivat olla pitkiä.
- **Tiedon pirstoutuminen:** Samaan asiaan liittyvä tieto voi olla hajaantuneena sekä kunnan järjestelmässä että keskitetyssä tietovarannossa.
- **Ei suunniteltu arkistointia:** Tietoaineistojen arkistointivelvoite on edelleen kunnilla, eikä kansallisissa tietovarannoissa ole suunniteltu arkistoinnin toteuttamista keskitetysti.

Haasteita kuntien näkökulmasta:

- Kunnilla ja hyvinvointialueilla on lakisääteisiä tiedonantovelvoitteita ja käyttövelvoitteita eri hallinnonalojen tietovarantoihin.
- Kansalliset tietovarannot on rakennettu vailla laajempaa koordinaatiota:
 - kattavat vain osan kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävän hoidosta muodostuvista tietoaineistoista
 - kuntien tietoaineistot ovat hajaantuneet useisiin eri järjestelmiin
 - kansallisiin tietovarantoihin ei voida toimittaa tietoa samantlaisilla ratkaisulla johtuen niiden keskinäisestä erilaisuudesta
- Eri hallinnonaloilla on myös toisistaan poikkeavaa ohjausta tiedon rakenteistamiseen ja hyödyntämiseen.

Toimijat

Työryhmän tehtävät

- Kartoittaa kansallisten tietovarantojen **nykytila**:
 - Lainsäädäntö, miten ja millä tasolla vastuut on määritelty
 - Kunnan vastuulla olevat tietoaineistot ja vastuut
 - Tietoaineistojen säilyttäminen ja arkistointi
- Määrittää **tavoitetila** kansallisten tietovarantojen täysimääräiseksi hyödyntämiseksi.
 - Määrittää keskeiset muutostarpeet
 - Tuottaa arvio muutosten vaikutuksista
- Tuottaa **toimenpidesuunnitelma** jatkotyön pohjaksi.
 - Valmistella potentiaalista pilotointikohdetta

Tavoitteet

- 1. Tietoaineistot arkistoidaan keskitetysti kansallisista tietovarannoista.**

Tavoitetilassa kansalliset tietovarannot vastaavat niihin tallennettujen tietoaineistojen arkistoinnista ja siirrosta Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palveluun.

 - Kansallisten tietovarantojen tilanne on tällä hetkellä hyvin vaihteleva, minkä vuoksi keskitetyn arkistoinnin edistämiseen ei ole vielä kaikkien tietovarantojen osalta tarkoituksenmukaista, minkä vuoksi seuraavia valmiuksia tulisi edistää:
 - Kansalliselle tietovarannolle on määriteltävä vastuu tietoaineistojen säilyttämisestä koko niiden säilytysajan. Pääallekkäistä säilyttämistä kuntien ja hyvinvointialueiden järjestelmissä tulisi välttää, mikäli siihen ei ole toiminnallista tarvetta.
 - Kansallisissa tietovarannoissa käsiteltävän tiedon tulee olla laadukasta ja täyttää arkistointikäyttötarkoituksen vaatimukset.
 - Kansallisissa tietovarannoissa muodostuu ehyt arkistoitava kokonaisuus, eikä arkistoitavien tietojen säilytys ole hajaantunut useisiin eri järjestelmiin

Kehittämisehdotukset

- **Tietoaineistojen elinkaaren kokonaisvaltainen kuvaaminen.** Tietovarannon suunnittelun yhteydessä tulee tietovarannossa ylläpidettävien tietojen osalta kuvata tietoaineistojen elinkaari riittävässä laajuudessa myös tietoaineistoja ylläpitävien viranomaisten osalta.
- **Päällekkäisen säilyttämisen vähentäminen:** Tietovarantokohtaisesti tulee arvioida missä määrin päällekkäistä säilyttämistä voidaan vähentää tietovarantoa ja toimintatapoja kehittämällä.
- **Säilyttämisen ja arkistoinnin vastuiden selkiyttäminen.** Tietovarantokohtaisessa lainsäädännössä tulee selvästi ja tarkkarajaisesti määritellä tietoaineistojen säilyttämisestä ja arkistoon siirtämisestä vastaavat viranomaiset.
- **Tiedon yhdenmukaisuuden ja laadun edistäminen.** Tietovarantokohtaisesti tulee määritellä yhtenäiset toimintatavat ja tietorakenteet tiedon tuottamiseen, minkä toteutumista seurataan ja ohjataan.
- **Ajantasaisten seulontapäätösten laadinta.** Kansallisissa tietovarannoissa hallinnoitavilla tietoaineistoille laaditaan ajantasaista seulontapäätöksiä, joissa määritellään arkistoitavat tietoaineistot ja joiden avulla voidaan purkaa päällekkäistä arkistointia

Toimenpiteet (1/2):

- Kansallisten tietovarantojen arkistoinnin kehittäminen Suomen digitaalisen kompassin toimenpiteeksi.
- Tavoitteena käynnistää pilotteja kansallisten tietovarantojen arkistoinnin kehittämiseksi:
 - Pilotoidaan siirtoa kansallisista tietovarannoista Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palveluun
 - Pilotoinnilla selvitetään siirtotoiminnallisuuden kehittämistä, siirtojen toteuttamista ja arkistoitujen tietojen käyttöä.
 - Pilotin avulla muodostuu tarkempi kuva toimintamallin hyödyistä ja sen vaatimista kustannuksista.
 - Koski, Varda (OPH), Ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmä VATI (Ruokavirasto)
 - Pilotoinnit edellyttävät erillistä rahoitusta

Toimenpiteet (2/2):

- Arkistoinnin lainsäädännön kehittäminen tukemaan tietoaineistojen siirtoa kansallisesta tietovarannosta. Keskitetyn tietovarannon ylläpitäjä voi toteuttaa arkistoitavien tietoaineistojen siirron Kansallisarkistoon. (OKM)
- Kansallisten tietovarantojen kehittämisen koordinointi organisoidaan (VM)
- Arkistoinnin sisällyttäminen tiedonhallinnan muutosvaikutusten arviointivelvoitteeseen (Tiedonhallintalaki 5 §:n 3 mom.) (VM ja OKM)
- Tietovarantoja koskevan sääntelyn yhdenmukaistaminen lainvalmistelijoille suunnatulla ohjeilla (OM)

Jatkotyö

- Kansalliset tietovarannot ja arkistointi –työryhmä (1.-5.2023) tuottaa esiselvityksen ja tiekartan jatkotyön pohjaksi.
- Tavoitteena seuraavalla hallituskaudella on kansallisia tietovarantoja koskeva tiekartan toimeenpanon käynnistäminen sekä pilottihankkeiden käynnistäminen ja resursointi.

Keskitetty sähköinen arkistointi kunnille

Sähköisen arkistoinnin kehittäminen

- Arkistolain uudistamista koskeneissa selvityksissä havaittu, että merkittävä osa kuntien arkistoitavista tietoaaineistoista tallennetaan keskitettyihin tietovarantoihin.
- Tavoitteena, että kansallisissa keskitetyissä tietovaranoissa olevat arkistoitavat tietoaaineistot voidaan siirtää suoraan Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palveluun.
 - Kuntien ei tarvitse huolehtia arkistointivelvoitteesta tai tietojen siirrosta.
 - Vastuu arkistointivaiheessa olevan tietoaaineiston säilymisestä ja tietopalvelusta siirtyy Kansallisarkistolle.

Keskitetyn arkistointiratkaisun tavoitteena

- Keskitetyllä kansallisella sähköisen arkistoinnin ratkaisulla
 - turvataan kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvan asiakirjallisen tiedon säilyminen pitkällä aikavälillä
 - Hallitaan paremmin säilytykseen liittyviä riskejä
 - Hallitaan paremmin säilytyksen kustannusten kehitystä
- Keskitetty arkistointi mahdollistaa niin tiedon siirtäjille kuin tiedon hyödyntäjille paremman palvelutason verrattuna yksittäisiin ratkaisuihin

Yhteystiedot

Työryhmän puheenjohtaja:

Teppo Lehtinen, ylijohdaja, Ympäristöministeriö

Työryhmän varapuheenjohtaja:

Mikko Eräkaski, johtaja, Kansallisarkisto